

KORPORATIV KORXONALARGA XORIJIY INVESTITSIYA JALB QILISH YO‘LLARINI.

Uralov Shavkat Maxramovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada korporativ korxonalarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning samarali yo‘llari yoritilgan. Xususan, investitsiya muhiti, korporativ boshqaruv, soliq imtiyozlari, huquqiy asoslar va mintaqaviy raqobatni tahlil qilish asosida xorijiy sarmoyadorlarni jalb qilish mexanizmlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, xorijiy investitsiyalar oqimini ko‘paytirish uchun tizimli yondashuvlar va strategik chora-tadbirlar zarurligi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Korporativ korxona, xorijiy investitsiya, investitsiya muhiti, sarmoyador, korporativ boshqaruv, iqtisodiy islohotlar, raqobatbardoshlik, innovatsiya, investitsion jozibadorlik.

Jahon iqtisodiyoti globallashuvi fonida xorijiy investitsiyalar mamlakatlarning iqtisodiy o‘rinishida muhim rol o‘ynamoqda. Ayniqsa, korporativ sektorga yo‘naltirilgan sarmoyalar sanoat modernizatsiyasi, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va eksport salohiyatini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. O‘zbekiston korporativ korxonalari ham jadal rivojlanayotgan bozorlar qatorida xorijiy sarmoyadorlar e’tiborida turibdi. Biroq, bu yo‘nalishda hali hal qilinishi lozim bo‘lgan muammolar mavjud. Shuning uchun mazkur maqolada xorijiy investitsiyalarni korporativ korxonalarga jalb qilishning eng samarali yo‘llari tahlil qilinadi.

Bugungi globallashuv sharoitida korporativ korxonalar uchun raqobatbardoshlikni ta’minlash, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish xorijiy investitsiyalarsiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Xorijiy investitsiyalar korxonalarga nafaqat moliyaviy barqarorlik, balki xalqaro bozorga chiqish, zamonaviy boshqaruv tajribalarini joriy etish imkonini ham beradi. Shu bois, korporativ korxonalar oldida investitsiyalarni faol jalb etish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Xorijiy investorlarga qulay muhit yaratish

Global iqtisodiyotning bugungi rivojlanish bosqichida xorijiy investitsiyalar har bir mamlakat iqtisodiy taraqqiyotida muhim rol o'ynamoqda. Xususan, korporativ korxonalar faoliyatini kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatini yaratishda xorijiy kapitalning o'rnini beqiyosdir. Shuning uchun ham korxonalar uchun qulay ishbiarmonlik muhitini shakllantirish, xorijiy investorlar e'tiborini jalb etish yo'llarini izlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada xorijiy investorlar uchun qulay sharoit yaratish omillari, mavjud yondashuvlar va samarali strategiyalar haqida fikr yuritiladi.

Yuridik kafolatlar va huquqiy ishonch

Xorijiy investorlar, avvalo, o'z sarmoyasining xavfsizligini ta'minlaydigan yuridik kafolatlariga katta e'tibor qaratadi. Bu borada quyidagilar muhim ahamiyatga ega:

- Investitsiyalarni himoya qiluvchi qonunlar mavjudligi;
- Xorijiy sarmoyadorlar huquqlarini mahalliy investorlar huquqlari bilan teng asosda himoya qilish;
- Investitsion nizolarni xalqaro arbitraj sudi yoki mahalliy adolatli tizim orqali hal qilish imkoniyati.

O'zbekiston misolida aytganda, "Xorijiy investitsiyalar to'g'risida"gi qonun, investorlar uchun kafolatlangan yuridik asosni yaratadi va ularga nisbatan diskriminatsion choralarning qo'llanilmasligini belgilaydi.

Soliq va bojxona imtiyozlari

Xorijiy investitsiyalarni rag'batlantirishda muhim instrumentlardan biri bu – soliq yengilliklari hisoblanadi. Soliq imtiyozlari orqali korporativ korxonalar o'z faoliyatini soddalashtiradi va kapital sarfini kamaytiradi. Jumladan:

- Investitsion loyihalarni amalga oshirish davrida daromad solig'idan ma'lum muddatga ozod qilish;
- Import uskunalariga bojxona bojlari bo'yicha imtiyozlar;

- QQS bo'yicha kechiktirilgan to'lov yoki ozod qilish imkoniyatlari.

O'zbekiston hukumati tomonidan bu borada bir qator qarorlar qabul qilinib, yirik investorlar uchun engillashtirilgan tartiblar joriy etilmoqda.

Erkin iqtisodiy zonalar (EIZ)

EIZlar xorijiy investorlar uchun jozibador infratuzilmaviy hududlar hisoblanadi.

Ular quyidagi imkoniyatlarni taqdim etadi:

- Soliq va bojxona to'lovlaridan ozod etilgan maxsus rejim;
- Tayyor infratuzilma va yer maydonlari;
- Yagona darcha tizimi orqali tezkor ro'yxatdan o'tkazish va ruxsatnomalar.

O'zbekistonda "Navoiy", "Angren", "Jizzax" kabi EIZlar xorijiy investorlar uchun jozibador platforma bo'lib xizmat qilmoqda.

4. Barqaror makroiqtisodiy muhit va moliyaviy tizim

Xorijiy investorlar uchun mamlakatning iqtisodiy barqarorligi, valyuta siyosati va bank tizimining ochiqqligi muhimdir. Shuning uchun:

- Inflyatsiya darajasining pastligi;
- Valyuta erkinligi, daromadni erkin konvertatsiya qilish imkoniyati;
- Kreditlar olish va bank xizmatlaridan foydalanishda soddalik;
- Moliyaviy xavfsizlik kafolatlari.

Inson kapitali va malakali ishchi kuchi

Korporativ investorlar uchun mahalliy ishchi kuchining malakasi va sifatli kadrlar tayyorlash tizimi ham muhimdir. Shu bois:

- Professional ta'lim va amaliyot tizimi rivojlangan bo'lishi;
- Korxonalar ehtiyojiga mos kadrlar tayyorlash uchun dual ta'lim dasturlarini rivojlantirish;

- Chet ellik mutaxassislarni jalb qilish bo'yicha soddalashtirilgan me'yorlar.

Strategik hamkorlik va sheriklikni yo'lga qo'yish

Korporativ korxonalar xorijiy sarmoyadorlar bilan quyidagi yo'nalishlarda strategik sheriklik o'rnatishi mumkin:

- Qo'shma korxonalar tashkil etish – investorga ulush ajratilgan holda korxona ochish;

- Texnologik sheriklik – xorijiy texnologiyalar asosida ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish;

- Eksport yo'naltirilgan ishlab chiqarish – xorijiy investorlar uchun mahsulot eksportidan manfaatdorlikni oshirish.

Raqamli transformatsiya va ochiqlik siyosati

Investorlar korxonalarning ochiqligi va zamonaviy boshqaruv tizimlariga ega bo'lishiga katta e'tibor qaratadilar. Shu nuqtai nazardan:

- Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarga muvofiqligi;
- Korxonaning internetdagi faol ishtiroki (veb-sayt, ijtimoiy tarmoqlar);
- ESG (ekologik, ijtimoiy va korporativ boshqaruv) ko'rsatkichlariga rioya etish – xorijiy investorlar uchun muhim jihatdir.

Investitsiya forumi va ko'rgazmalarda ishtirok etish

Xalqaro biznes forumlar, investitsiya ko'rgazmalari va seminarlar – bu xorijiy investorlar bilan bevosita muloqot qilish, o'z loyihalarini targ'ib qilish uchun qulay maydonlardir. Korporativ korxonalar:

- Innovatsion loyihalarni taqdim etishi;
- Xorijiy banklar va fondlar bilan aloqalar o'rnatishi;
- Potensial investorlar bilan shartnomaviy muzokaralarni boshlashi mumkin.

Davlat bilan hamkorlikni kuchaytirish

Korporativ sektor davlat bilan hamkorlikda quyidagi yo'llar orqali xorijiy investitsiyalarni jalb qilishi mumkin:

- PPP – davlat-xususiy sheriklik loyihalari asosida investitsion loyihalarni amalga oshirish;
- Davlat kafolatlari orqali investorlar uchun tavakkalchilik darajasini kamaytirish;
- Milliy investitsiya agentliklari orqali axborot va maslahat yordami olish.

Xorijiy investitsiyalar korporativ korxonalar uchun iqtisodiy o'sishning kuchli manbai hisoblanadi. Buning uchun esa korxonalar ichki boshqaruv tizimini

takomillashtirishi, ochiqlikni ta'minlashi, davlat bilan hamkorlikda ishlashi va xorijiy investorlar uchun qulay shart-sharoit yaratishi lozim. Ana shundagina mamlakat iqtisodiyotida raqobatbardosh, innovatsion va barqaror korporativ sektor shakllanadi.

Korporativ korxonalarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda faqat iqtisodiy rag'batlar bilan cheklanib bo'lmaydi. Muhim jihatlardan biri – ishonch muhitini shakllantirishdir. Sarmoyadorlar uzoq muddatli va barqaror hamkorlikni xohlaydi. Shu sababli quyidagi omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega:

- Korporativ boshqaruv tizimi – xalqaro standartlarga asoslangan, shaffof va samarali tizim sarmoyadorlar uchun ishonchli kafolatdir.
- Huquqiy muhit – investitsiyalar kafolatini ta'minlaydigan, investorlarning mulk huquqlarini himoya qiladigan barqaror qonunchilik zarur.
- Axborot ochiqligi – investitsion imkoniyatlar va tavakkallar bo'yicha ochiq ma'lumotlar bazasining mavjudligi.
- Kadrlar salohiyati – mahalliy mutaxassislarning bilim va ko'nikmalari xorijiy investorlarning texnologiyalarini samarali joriy qilish imkonini beradi.

Xulosa

Korporativ korxonalarga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda bir qancha tizimli muammolar mavjud bo'lsa-da, mavjud imkoniyatlar ulkan. Bu imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun davlat, xususiy sektor va xorijiy sarmoyadorlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash zarur.

Moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish – IFRS asosida hisobot yuritish xorijiy investorlarga ishonch beradi.

“Yagona darcha” investitsiya platformasini yaratish – investorlar uchun barcha ma'lumot va xizmatlar bitta tizimda taqdim etilishi kerak.

Korporativ boshqaruv kodeksini takomillashtirish – menejment va kuzatuv kengashlari faoliyatini xalqaro tajriba asosida yo'lga qo'yish lozim.

Xorijiy sarmoyadorlar uchun maxsus inkubatsion zonalar tashkil etish – bu hududlarda soliq imtiyozlari va tezkor xizmatlar ko'rsatilishi kerak.

Tashqi aloqalarni faollashtirish – xorijiy elchixonalar, biznes forumi va ko‘rgazmalar orqali O‘zbekistonning investitsiyaviy salohiyati faol targ‘ib qilinishi zarur.

Adabiyotlar.

1. Ali, N. N. H., & Allan, M. (2017). The Role of Integrated Marketing Communications in Increasing the Efficiency of Internet-based Marketing among Jordanian Consumers. *International Journal of Marketing Studies*, 9(4), 97–110. <https://doi.org/10.5539/ijms.v9n4p97>
2. Bamossy, G. J., & Solomon, M. R. (2016). *Consumer behaviour: A European perspective* (6th ed.). Pearson Education.
3. Brand, S., Hill, S., & Munday, M. (2000). Assessing the impacts of foreign manufacturing on regional economies: the cases of Wales, Scotland and the West Midlands. *Regional Studies*, 34(4), 343–355. <https://doi.org/10.1080/00343400050078123>
4. Capik, P. (2019). *Foreign Investment Promotion: Governance and Implementation in Central-Eastern European Regions*. Palgrave Macmillan (part of Springer Nature). <https://doi.org/10.1007/978-3-030-13658-1>
5. Dolnicar, S., Grün, B., & Leisch, F. (2018). Market Segmentation Analysis. In *Market Segmentation Analysis* (pp. 11–22). Singapore: Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-10-8818-6_2
6. Harding, T., & Javorcik, B. S. (2011). Roll out the red carpet and they will come: Investment promotion and FDI inflows. *The Economic Journal*, 121(557), 1445–1476. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2011.02454.x>
7. Ortega, C., & Griffin, C. (2009). Investment promotion essentials: What sets the world’s best investment facilitators apart from the rest?